

Brian Ashley:

Vissa föds stora, vissa uppnår storhet, och en del tvingas på storhet

[Hyllning till Nelson Mandela från den sydafrikanska tidningen Amandla!, från 6 december 2013. Här översatt från [International Viewpoint](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist. En annan översättning av artikeln har publicerats av tidningen Internationalen.]

Amandla! tror inte på mirakel. Mandela är inte odödlig. Han har levt ett mycket rikt liv. Amandla! står tillsammans med hans familj, ANC (den organisation han levde och dog för), hans närmaste kamrater, i synnerhet de överlevande från förräderirättegångarna och fångarna på Robben Island, det sydafrikanska folket liksom miljontals människor över hela världen för att uttrycka vår vördnad vid denne store mans bortgång.

Ändå var Mandela ingen gud, inte något helgon utan en folkets man. Han bekräftar på nytt att människor som fötts under enkla förhållanden kan resa sig och göra utomordentliga bedrifter. Seger är möjlig mot alla odds.

Mandela har Shakespeares alla kännetecken på storhet. Det är med denna känsla den sydafrikanska nationen, som den existerar med sina splittringar, motsättningar och ojämlikhet hyllar en man som ägnade sitt liv åt folkets befrielse.

Människor som kände Mandela har vaknat med en känsla av förlamning, en känsla som man bara känner när man får höra om en nära anhörigs död. Det var så större delen av Venezuela kände när Chavez dog. I denna splittrade nation, en nation som fortfarande är under uppbyggnad och ibland raseras, kommer Mandelas bortgång märkligt nog att sörjas av nästan alla.

Han älskades av sydafrikaner, både svarta och vita, fattiga och rika, vänster och höger. Han älskades för sin ärlighet och integritet. Han älskades därför att han varken var Mbeki eller Zuma. Han var en visionär, han hade ett storslaget projekt. Han var politisk. Han hade en djup känsla för strategisk tajming. Ändå var han inte samvetslös. Han älskades därför att han varken var Mugabe eller Blair. Hans vision fyllde hans liv. Han var blid. Och för att kunna vara snäll som en god far kunde han ibland vara grym. Han var värdig och framförallt hyste han oändlig kärlek för sitt folk och planen att bygga ett icke rasistiskt, icke sexistiskt Sydafrika. Men framförallt var han en afrikan med samvete. Han var en dygdig man. Det var dygd och samvete som gjorde honom så hyllad i hela världen, eftersom han ledde ett land vid en tidpunkt då dygd och moral saknas överallt bland världens ledare. Han skällde ut Bush och Blair för kriget mot Irak: ”Det jag fördömer är att en makt med en president som saknar förutseende och som inte kan tänka rätt nu vill kasta in världen i ett förintelsekrig.” För Blair hade han följande ord: ”Han är USA:s utrikesminister. Han är inte längre premiärminister för Storbritannien.”

Han höjde sig över bitterhet och förbittring. Han var självuppoffrande och kunde sträcka ut handen till sina fiender och överbrygga många klyftor. Han var stor därför att han var den store förenaren. På många sätt var han arkitekten bakom det nya Sydafrika.

Men trots allt detta måste vi undvika mytbildningar. Han var varken kung eller helgon.

Mandela var inte ensam. För att förstå det behöver man bara läsa Bertolt Brechts stora dikt.

Frågor från en arbetare som läser

Vem byggde Thebes 7 portar?

I böckerna kommer ni att läsa kunganamn.

Släpade kungarna upp stenblocken?

Och Babylon, som raserades så många gånger,

Vem reste upp det igen så många gånger?

I vilka guldglittrande hus bodde de som byggde Lima?

Vart gick stenhuggarna den dag den kinesiska muren blev klar?
 Det stora Rom är fullt av triumfbågar.
 Vem reste dem?
 Vilka triumferade Caesar över?
 Hade Bysans, som prisats så mycket i sångerna, bara palats för sina invånare?
 Till och med den natt då havet slukade sagans Atlantis,
 Ropade de drucknande fortfarande efter sina slavar.
 Den unge Alexander erövrade Indien.
 Var han ensam?
 Caesar besegrade gallerna.
 Hade han inte ens en kock med sig?
 Filip av Spanien grät när hans armada sjönk.
 Var han den ende som grät?
 Fredrik II vann sjuårskriget.
 Vem mer vann det?
 På varje sida en seger.
 Vem lagade festmåltiden till segrarna?
 Var tionde år en stor man.
 Vem betalade för det?
 Så många berättelser.
 Så många frågor.

Kampen för att befria Sydafrika var en kollektiv insats. Dessutom var det de mest kuvades kraft, fabriksarbetarnas, samhällets fattiga, arbetarkvinnornas och ungdomarnas kraft som fick Apartheid-regeringen, om inte helt på knä – så åtminstone till förhandlingar om villkoren för att få slut på deras rasistiska system.

Varje kamp behöver en förmedlare, en rörelse med ett ledarskap som kan ge politisk vägledning, göra de svåra strategiska och taktiska valen. Mandelas ANC kom att dominera. Ändå var Mandela den förste att uttrycka sin erkänsla för den roll som innehades av det breda omfång av rörelser som utgjorde kampen för nationell befrielse och den demokratiska massrörelsen. Och även om Mandela var den som tog initiativ till samtal med Apartheidregeringen, så förband han sig att följa ANC:s kollektiva ledning. Han tog initiativ, han ledde, men han gjorde det som en del av ett kollektiv. Han var en organisationsmänniska. Han lade ner stor möda på att förklara att han var ett resultat av ANC. Han var den svarta, gröna och gyllene fanans [ANC:s flagga] man, men han kunde gå utanför de organisatoriska gränserna.

Med Fikile Bams ord, fånge på Robben Island och medlem i den vänsterinriktade Nationella befrielsefronten:

Mandela hade förmåga att hålla samman folk. Det kvittade om man var med i PAC eller ANC, eller vad som helst, alla hade vi en benägenhet att samlas runt honom. Till och med hans kritiker – och sådana hade han – fogade sig efter honom som moralisk ledare. Han har fortfarande denna egenskap. Utan honom kan jag inte föreställa mig hur övergången skulle ha gått till.

Ja, under de kommande månaderna, nästa år och senare, kommer miljontals ord att talas och skrivas om arvet efter Mandela. Och vi kommer att kämpa för att göra hans arv rättvisa. Det svåraste kommer att bli att fånga den verkliga Mandela bortom myterna, och på samma gång på ett riktigt sätt bedöma detta arvs motsägelsefulla karaktär. Ty det nuvarande går inte att förstå utan att förstå det förflutna, och allt som är fel i dagens Sydafrika kan inte skyllas på Zuma eller Mbeki.

Den överenskommelse som träffades och ledde fram till det demokratiska Sydafrika på grundval av en person en röst, kommer att betraktas som Mandelas största bedrift. Den undvek den blodiga väg med den brända jordens taktik som vi nu ser i Syrien.

Hans mål var alltid att få bort rasdiskrimineringen från det sydafrikanska samhället och skapa en liberal demokrati, och för detta ändamål var han beredd att kompromissa med folk som hade andra uppfattningar. Han kunde rikta in sig på sitt mål med total övertygelse och klarhet, och han var en mycket disciplinerad man.

Och ändå är det dessa kompromisser som nu spricker i sömmarna. De olösta sociala orättvisor som, med Thabo Mbekis ord, har givit upphov till ett Sydafrika som är två nationer: en vit och relativt välbärgad, den andra svart och fattig. Mandelas arv måste också bedömas utifrån det faktum att Sydafrika som ett resultat av dessa orättvisor och sociala uteslutning är mer splittrat än någonsin.

De rika är rikare och de fattiga fattigare. Den stora förenaren kunde vidta stora försoningsåtgärder för att lugna den vita nationen, men eftersom detta per definition krävde att omfördelningen av välståndet fick offras, så skedde försoningen med de vita på bekostnad av den stora majoriteten av svarta.

Mandela var stor men inte så stor att han kunde överbrygga den stora sociala klyfta som är rotad i 2000-talets kapitalism, och som har givit upphov till eran med 1%-samhället. Det är olyckligt att Sydafrikas övergång sker vid en tidpunkt och under den period då den globala makten blivit rotad i de globala företagen och bemyndigas av den nyliberala globaliseringens regler. Försoningen krävde att ANC övergav sin politik som den uttrycktes av Mandela när han släpptes ur fängelset, ”ANC:s politik är att nationalisera gruvorna, bankerna och monopolindustrierna och det är otänkbart att vi kommer att förändra eller jämka på våra åsikter i detta avseende.”

Men försoningen, inte bara med det vita etablissemang utan också den internationella kapitalismen, krävde att de övergav de nationaliseringar som symboliserade en omfördelning av välståndet. Med Mandelas ord i en intervju med Anthony Lewis: ”Den privata sektorn är fortfarande drivkraften bakom tillväxt och utveckling.” Hans möten med den globala eliten i Davos, hemort för Världsekonomiskt forum, övertygade honom om behovet av kompromisser med finansmännen. Det var också de nattliga mötena med den sydafrikanska kapitalismens ledare, såsom Harry Oppenheimer, som stärkte hans uppfattning att det inte fanns något alternativ till den kapitalistiska vägen.

Med Ronnie Kasrils’ ord: ”Det var under åren 1991-1996 som kampen inleddes om ANC:s själ, en kamp som förlorades till företagsvärldens makt och inflytande. Det var den ödesdigra vändpunkten. Jag kommer att kalla det för ett ögonblick då vi slöt avtal med djävulen och fångades i en fälla – och idag ropar en del att vi ’förrådde vårt folk’.”

Just denna kapitalistiska väg har visat sig vara en sådan katastrof, och den kan till sist komma att krossa Mandelas livsverk att uppnå en person en röst i ett enat icke rasistiskt, icke sexistiskt Sydafrika. För att göra rättvisa åt Mandelas liv och hans hängivenhet och uppoffringar för jämlikhet mellan svarta och vita måste kampen fortsätta.

Denna kamp måste nu rikta in sig på att övervinna ojämlikheterna och åstadkomma social rättvisa. Under denna kamp kommer vi att behöva storheten och visdomen hos många Mandela. Vi kommer att behöva en organisation som engagerar sig för att mobilisera alla svarta och vita i Sydafrika för att befria landets rikedomar ur den lilla elitens händer. Vi kommer att behöva en rörelse som Mandelas ANC, en rörelse som grundar sig på ett kollektivt ledarskap som kombinerar egenskaperna hos Walter Sisulu, Govan Mbeki, Ahmed Kathrada, Fatma Meer, Albertina Sisulu, Chris Hani, Ruth First, Joe Slovo, Robert Sobukwe, Steve Biko, IB Tabata, Neville Alexander och de många stora som ledde vår kamp för nationell befrielse. Men det viktigaste är att vi kommer att behöva att folket tar sina liv i sina egna händer och blir sina egna befriare.

Är det inte vad Nelson Mandela kämpade för?